

Javaslat
egy Régió gazdasági-társadalmi fellendítésére
egy pénzhelyettesítő közösségi pénz és
a C3 elszámolási rendszer
bevezetése által

Készítette:
Takáts Péter

2011. július

Összefoglaló

Ma már minden a világ dolgaiban és eseményeiben tájékozott ember számára nyilvánvaló, hogy a gazdasági és pénzügyi rendszer elérkezett *végső összeomlásának határára*. A világ és annak fejlődése egy olyan ponthoz érkezett, amikor a kialakult helyzeten a régi gondolkodással nem lehet változtatni és azt, ami elromlott csak új gondolatokkal és új megoldások alkalmazásával lehet valami újra cserélni. Eközben a politika törekvése arra, hogy a régi jelszavak hangoztatásától, ill. a régi módon történő cselekvéstől várja el az új megjelenését, már csak egy szép álomnak tekinthető és egyre kevesebben vannak, akik hisznek benne.

Napjaink súlyos gazdasági válsága és annak közeljövőben várható még súlyosabb következményei ezért olyan lépések megtételét várják el, melyek képesek a kisebb és nagyobb közösségeket és annak tagjait is megvédeni. Jelen javaslatban ezért egy olyan új pénzhelyettesítő bevezetésére teszünk javaslatot, mely éppen a jelen helyzetben megkívánt gazdaságélénkítő, munkahelyteremtő hatással bír, és nagymértékben hozzájárulhat egy régió vagy megye gazdasági függetlenségéhez. Írásunkban részletesen kifejtjük, hogy miként tudja egy pénzhelyettesítő ezeket a hatásokat elérni és azt is, hogy mi is az oka annak, hogy minden pozitív hatása ellenére, nem terjedt el nagyobb mértékben a Földön. Amennyiben számuk vagy jelentőségük túl nagy lesz, akkor ezzel némileg keresztezhetik az ország nemzeti bankjának érdekeit, mert csökkenthetik a nemzeti bank bizonyos kiváltságait és bevételeit, ill. a növekvő regionális függetlenség által bizonyos – egyébként helytelen - politikai érdekeket is.

Az általunk bevezetni javasolt közösségi pénz, a közgazdasági pénzhelyettesítők közé tartozik és egy-egy gazdaságilag nehéz helyzetben lévő vagy elmaradott térség gazdaságának élénkítésének lehetőségét teremti meg. Fontos eleme a közösségi pénz előnyeinek, hogy az önkormányzatok és a települési közösségek *bővebb és olcsóbb pénzforrásokhoz* jutnak. Előfordulhat, hogy a térség önkormányzatai a pénzhelyettesítő kibocsátásával kamatmentes hitelhez is (seigniorage) jutnak. Még azt a kijelentést is megkockáztatjuk, hogy ma már alapvetően kormányzati érdek a helyi közösségi pénzek széleskörű bevezetése, mert ezek révén az önkormányzatok finanszírozása megoldható, ill. eladósodása jelentős mértékben csökkenthető lenne.

A gazdasági fellendülést jelentős mértékben erősíti és a belső forgalom további növekedését okozhatja az, ha az önkormányzat a helyi pénzhelyettesítő számára *együttműködő közösséget* hoz létre. Ebben az esetben a közösség tagjai között a szolgáltatásokkal kapcsolatos tranzakciók ÁFA- és adómentesek, mégpedig a 2007. évi CXXVII. ÁFA törvény 2011. január 1-től érvényes módosítása alapján. Ez már önmagában is jelentős mértékben megnöveli a régióban a pénzhelyettesítőre való igényt, hiszen a kedvező árak miatt a lakosság részéről nagy kereslet lesz várható a helyi pénzhelyettesítővel történő fizetésre és annak alkalmazására.

Fentiek alapján úgy érezzük, hogy egy térség számára a közösségi pénz és a C3 elszámolási rendszer bevezetése számos előnyt biztosít és szinte az *egyetlen kitörési lehetőséget* teremti meg a jelen nehéz és pénzszűkében élő közösségei számára. Ugyanis a legjobb vidékfejlesztési vagy gazdaságfejlesztési projekt sem ér semmit, ha nincs pénz hozzá, ha az elképzelések és gondolatok megvalósításához nincsen fedezet. A javaslatban szereplő közösségi pénz és a C3 rendszer képes egy térség átfogó és intenzív fejlődéséhez szükséges, ma még hiányzó likviditást megteremteni. Ennek érdekében fontos feladat, hogy a térség közössége alapítson egy közösségi bankot, vagy egy pénzintézetet, majd ezen keresztül bocsásson ki egy helyi közösségi pénzt és a lehető legnagyobb körben indítsák be a C3 klíring rendszert.

A jelenlegi gazdasági, pénzügyi helyzet

Napjainkban, amikor már mindenki számára nyilvánvalóak és láthatóak azok a mély és lényegi ellentmondások, melyek a gazdasági rendszerben feszülnek és a közelgő válság szele már nem csak az Eurót, hanem magát az Európai Uniót is megcsapta, a közösség érdekeinek védelme az egyik legfontosabb feladat. Védekezni kell a várható problémák és veszélyek ellen. Ráadásul az ezredforduló egy új precedenst is teremtett a gazdasági visszaesésben és a munkanélküliség soha nem látott növekedésében, valamint abban, ahogyan a termelés növekedését az emberek egyre romló életkörülményei kísérik. Közben a környezeti és a társadalmi leépülés mértéke is példa nélküli. A problémák megoldásában a központi hatalom eszközei sorra kudarcot vallottak és *az egész világot megrázó újabb válság jelei már láthatóak*. Sem törvényekkel, sem pedig a hatalom más eszközeivel nem lehet már megállítani ezeket a folyamatokat, vagyis nem lehet a siker reményében szembeszállni ezekkel a jelenségekkel.

A szakemberek számára ma már teljesen nyilvánvaló, hogy amit a központi hatalom elrontott, azt csak a helyi közösségek szintjén lehet megoldani és ezért a legésszerűbb ott tenni valamit. Egyértelműen megmutatkozik, hogy jelen pillanatban a problémákra csak a regionális vagy megyei szinten hozott intézkedések tudnak megoldást adni. Javaslatunkban ezért azt igyekszünk bemutatni, hogy a közösségi pénzek – már régóta és bizonyíthatóan – képesek *megoldást adni* ezekre a problémákra, és azt, hogy hatékonyan és egyszerűen tudják kezelni azt, amit eddig a központi hatalom eszközeivel nem lehetett megoldani.

A védekezésnek többféle módja is lehet, de alapja minden esetben az, hogy ha képesek vagyunk-e megkérdőjelezni a régi berögződéseket. Mert ha igen, akkor létrehozhatunk egy olyan új rendszert, melyben a régi és az új, a globális és a helyi egymással harmóniában van. Azt a rendszert, ami ezt a harmóniát biztosítani képes *duális pénzrendszernek* nevezik és ebben a nemzeti pénz mellett egy regionális (megyei, térségi) pénzhelyettesítő eszköz, így egy *közösségi pénz* is fontos szerepet játszik. Ez nem egy csodaszer, de jelen pillanatban *a leghatékonyabb védekezés* korunk fenn már felsorolt lényegi problémái: a recesszió, a munkanélküliség, a közösség széthullása és a környezet romlása ellen. A nemzetközi tapasztalatok alapján kijelenthetjük, hogy a duális pénzrendszerek által létrehozott harmóniából olyan gazdasági mozgató erők fakadnak, melyek az azt bevezető térség gazdasági fellendülését hozzák. Egyben ezt tekinthetjük a legjobb védekezésnek a gazdasági és pénzügyi rendszer összeomlásából keletkező veszélyekkel szemben.

Fontos leszögezni, hogy a duális pénzrendszerek alkalmazása és közösségi pénzek bevezetése és ezek jelen időszakban tapasztalható népszerűsége nem csak egy pillanatnyi divat, amely majd eltűnik, ha a világgazdaság újra erőre kap, hanem ennél egy sokkal komolyabb és összetettebb dolog. Mert ma már a szakemberek és a rendszerekkel kapcsolatba került minden ember számára egyértelmű, hogy a duális pénzrendszer és a közösségi pénz bevezetése közvetlenül kihat az emberi viselkedési formákat befolyásoló három alaptényezőre - az erkölcsi érzékre és értékekre, a közösségi kényszerítő mechanizmusokra és a gazdasági érdekekre - és ezért nem csak gazdasági területen hoz változást és fellendülést, hanem kihat a közösség működésére is. A helyi közösségi pénzek hálózata ráadásul mentőöv lehet a globális pénzrendszerek felborulása esetén. Ezért a jelen javaslatban ismertetett megoldás, képes bármilyen térségében a lehető legnagyobb és legszélesebb körű hatást létrehozni.

A nemzeti pénz napjainkban

Ahhoz, hogy megértsük a pénzhelyettesítő eszközök, így a közösségi pénz fogalmát és működését, ill. azt, hogy hogyan fejt ki az előzőekben ismertetett hatásokat, először röviden foglalkozni kell a (nemzeti) pénz kérdésével is. Ez ugyanis bármennyire is központi szerepet játszik életünkben, mégis igen keveset tudunk róla. Sőt még a piaci (és virtuális piaci) pénz egyértelmű definíciója, megnevezése is rendkívül nehéz, ezért leggyakrabban a pénz funkciói felől közelítik meg a kérdést. Ma a pénznek *négy funkcióját* különböztetjük meg, és ezeket a pénz technikai funkcióinak nevezhetjük. Van azonban a pénzfunkcióknak egy másik csoportja is, amikor a pénz gazdasági szabályozó funkciókat is betölt. E funkciókat *közgazdasági funkcióknak* nevezhetjük.

Egyébként e technikai funkciók felsorolása egyben a pénz definíciója is, mert pénzről akkor beszélhetünk, ha ezeket a funkciókat, vagy ezek egy részét ellátja.

Értékmérő és fizetési eszköz — A pénz két alapvető funkciója, hogy egyrészt értékmérőként funkcionál, azaz a leghatékonyabban segít az embernek abban, hogy az áruforgalomban a különböző termékek és szolgáltatások cserélni tudjanak. Másrészt a pénz fizetési eszközként is szolgál, mert ez az az eszköz, amely a fizetés megtörténtekor gazdát cserél. A pénz segítségével kifejezhetjük mindennek az értékét és lehetőségünk nyílik az értékek közötti összehasonlításra is.

Értéktörzés — A pénz az alapfunkciókon túlmenően, lehetővé teszi azt is, hogy tulajdonosa a nála lévő pénzt felhalmozva megtakarításokat hozzon létre. A pénz, mint az értékmegőrzés eszköze, vagyis mint felhalmozási eszköz, a vagyontartás egyik formája lehet.

A spekuláció eszköze — Ez a piaci pénznek egy viszonylag új funkciója, ami a múlt század második felében lett általános és uralkodó, hiszen az ezredfordulón a pénzmozgás 95 százaléka már csak spekuláció volt, és alig 5 százaléka mögött volt tényleges áruforgalom vagy szolgáltatás. Ez a folyamat, ami az egyensúly felborulásához és a gazdasági és pénzügyi válsághoz vezetett 1972 augusztusában indult el, amikor Nixon elnök megszüntette az arany fedezetet a dollár mögött és ezzel megteremtette azt a lebegő pénzrendszert, amely azóta is él.

Az évek során annyira megszoktuk, hogy ma már ezeket tekintjük természetesnek, miközben elfelejtettünk egy lényeges dolgot: azt, hogy *valójában a pénznek csak a két alapvető funkcióját kell ellátnia ahhoz, hogy a pénzrendszer egészségesen működjön és hatékony legyen!* Ahhoz ugyanis, hogy egy pénzrendszer hatékony legyen és szerepét a gazdaságban betöltse, elegendő lenne, ha a pénz két fő funkcióját, az értékmérő ill. fizetőeszköz szerepét betölti. Ebből következik, hogy az a pénzrendszer, amely elriasztaná vagy visszatartaná az embereket a pénzben való érték őrzéstől és a spekulatív felhasználásától, melyben ezáltal csak az alapvető funkciókat látná el a pénz, képes lenne egy egészségesen működő gazdasági rendszer megvalósítására és ezáltal a gazdasági aktivitás gerjesztésére és további munkahelyek teremtésére.

Hogyan lehet egy pénzrendszerben az értéktörzési és spekulatív funkciókat kiküszöbölni? A tapasztalatok alapján viszonylag egyszerűen. Amennyiben egy olyan mechanizmust építünk be ebbe a pénzrendszerbe, melyben a pénz öregszik, vagyis értéke az idő múlásával egy meghatározott rendszer szerint csökken, akkor a kívánt célt már el is értük. Ez az úgynevezett *öregedő pénz*, melynek többféle változatát ismerjük, egy

változata például az angolszász irodalomban leirt 'bélyeg utalvány' vagy 'bélyeg pénz', amit a német szakirodalomban 'freigeld'-nek, azaz szabad pénznek neveznek.

Az öregedő vagy értékvesztő pénz koncepcióját egy argentin üzletember Silvio Gesell dolgozta ki mintegy 100 évvel ezelőtt. Gesell alapgondolata az volt, hogy a pénz, mint csereeszköz *közszolgálati szerepet* tölt be, ezért annak mindig áramolnia kell. Így aki a pénzt visszatartja, ahelyett, hogy kamatot kapna, ebben a rendszerben kamatot kell fizessen. Ezen kamat vagy díj beszedésének szokásos módja a pecsételés, ami a mai modern időkben, a számítógépek, és az elektronikus bankkártyák korában ennél sokkal könnyebben és egyszerűbben is kivitelezhető lenne.

(Hogyan működik az öregedő pénz? Nézzünk erre egy példát: valakinek, aki 100.- Ft-ot keres, a fizetés pillanatában 110.- Ft értékben adunk pénzt, azaz vásárlóerőt, ami össze van kapcsolva azzal a feltétellel, hogy ez az érték csak a fizetés napján érvényes, mert holnap pénze már csak 109.- Ft-ot ér, holnap után már csak 108.- Ft-ot. Végül a 10. napon ér éppen 100.- Ft-ot. Persze ha ezen idő alatt sem költi el a pénzét, akkor a 20. napon pénze már csak 90.- Ft-ot fog érni és így tovább. A nemzetközi tapasztalatok alapján önmagában ez a struktúra ösztönzi a csere- és fizetőeszköz funkció szétválasztását az értékőrző funkciótól, mert az emberek azonnal elköltik a pénzt, s akiknél vásároltak, akik ezt a pénzt így megkapják, ők is ugyanezt teszik majd.)

A pénzhelyettesítő eszközök

A pénznek a technikai funkciói mellett van egy másik funkciója is, amit a közgazdaságtan a pénz gazdasági szabályozó funkcióiból vezet le és *közgazdasági funkcióknak* nevez. E gondolatmenet alapján a pénzhelyettesítőket is kétfelé bonthatjuk: a technikai pénzhelyettesítőkre és a közgazdasági pénzhelyettesítőkre.

A *technikai pénzhelyettesítők* a pénz hagyományos forgalmi eszköz funkcióját kívánják javítani, és a többi technikai funkció ellátására nem vállalkoznak. A technikai pénzhelyettesítők általában úgy jönnek létre, hogy a pénz helyettesítőnek megfelelő pénzösszeget a pénzhelyettesítő kibocsátója a kibocsátáskor megkapja, és a pénzhelyettesítőnek megfelelő nemzeti pénz vagy bankjegy valahol letétben van. Amíg a pénzhelyettesítő forgalomban van, a kibocsátó az összeget befektetheti, a pénz így bekerül a pénzügyi közvetítő rendszerbe. Miután az áru vagy szolgáltatás vásárlója fizetett, az eladó minden tranzakció után a pénzhelyettesítőt készpénzre (általában bankszámlapénzre) válthatja vagy váltja. Egyes fajtájuknál arra is lehetőség van, hogy a pénzhelyettesítő birtokosa a pénzhelyettesítőt visszaváltsa készpénzre. Hitelt ebben a technikai pénzhelyettesítőben általában nem nyújtanak, egyedüli kivétel a hitelkártya. A technikai pénzhelyettesítők közgazdaságilag inkább semlegesek, leszámítva azt a hatást, hogy általuk nincs pénzkiáramlás a régióból vagy a térségből. A legismertebb technikai pénzhelyettesítők, melyeket rendszeresen használunk a pontgyűjtő kártyák, étkezési utalványok, üdülési csekkék, az egészségkártya, a mobiltelefonnal történő fizetés, a parkolás fizetés mobillal, stb.

A *közgazdasági pénzhelyettesítők* hatása már más és ezekkel a pénz gazdasági szabályozó funkcióját kívánják kibocsátói javítani és elsősorban egy-egy térségben, vagy régióban szándékoznak serkenteni a gazdasági aktivitást. Ennek egyes fajtái hiteltermeléssel jönnek létre, mások növelik a pénz forgási sebességét. Duális pénzrendszerben a használatuk a nemzeti pénzzel párhuzamosan történik, miközben az érték mérő funkciót a hagyományos pénz látja el. A pénztermelésre a pénzhelyettesítők – nevükből fakadóan is – általában nem alkalmasak, mert nem teremtik a pénzt, csak helyettesítik azt. Kivételt képez ez alól az, amikor a pénzhelyettesítőt hitelkártya rendszerrel kombináljuk, mert ha hitelkártyával vásárolunk, hitelkeretünk terhére

pénzt teremtünk. A közgazdasági pénzhelyettesítők egyes fajtái is hitelteremtéssel jönnek létre, tehát a pénzteremtéshez hasonlóan tudják növelni a gazdasági aktivitást.

Közösségi pénz és hatásai

A *közösségi pénz* tehát egy pénzhelyettesítő eszköz, bevezetésének legfontosabb ismérve, hogy *a közösség által kerül kibocsátásra* és így a pénz *a közösség tulajdona*, vagyis a kibocsátás *minden haszna a közösségé*. Fontos továbbá az is, hogy a közösségi pénz közgazdasági pénzhelyettesítő eszköz, és kizárólag a pénz két alapvető technikai funkcióját látja el, vagyis csak általános értékmérő és csereeszköz. Ezzel elriasztja a felhalmozást és a spekulációt, aminek legegyszerűbb módja az előzőekben már részletesen bemutatott „értékvesztő” vagy negatív kamatozású közösségi pénzt.

Egy közösségi pénz, szemben a nemzeti pénzzel, nem létezhet *bizalom nélkül*. Mert míg a nemzeti pénzt a törvény garantálja, és elfogadását kötelezően előírja, addig a közösségi pénz sikerének kulcsa a bizalom. Bizalom a szomszédunkban, az egész közösségben, és persze a közösség vezetőiben. Amennyiben ez a bizalom él a közösségben, akkor a közösség valamennyi tagja közösségi a közösségi pénz motivált terjesztőjévé válik. Ha a bizalom hiányos vagy gyenge, akkor a kezdeményezés elhal, ahogyan azt számos jelenleg is működő hasonló rendszer szervezői tapasztalhatták. Amikor az idő múlásával a terjesztési kedv és a motiváltság erősen csökkenni kezd, akkor a bizalom gyengülése van a háttérben. Ha ezt nem sikerül kijavítani, akkor a kezdeményezés egyszerűen elhal. Ebben az esetben a bizalom hiánya miatt a rendszer több tagja nem érdekelt abban, hogy aktívan részt vegyen a rendszer életében és újabb és még több résztvevőt szervezzen be. Ezekben az esetekben a közösség tagjai csak használják és megtartják a közösségi pénzt mindaddig, amíg az hasznukra van, de semmi többet nem tesznek. Ezzel szemben, ha a bizalom élő és erős, akkor minden résztvevő érdekelté válik abban, hogy meggyőzze a többieket, a családtagokat, a péket, a hentest, hogy fogadják el ők is a közösségi pénzt, mert az a közösség és így az egyének javára van. Ekkor az elfogadó és használó helyek száma megsokszorozódik és a közösségi pénz forgása megnő, pozitív hatásait jól ki tudja fejteni.

A közösségi pénz létrehozását *két hatása* miatt javasoljuk: egyrészt a gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő, másrészt a közösségformáló hatása miatt. A közösségi pénz ugyanis mindkettő javításának és erősítésének az egyik leghatékonyabb eszköze.

A gazdaságélénkítő és a munkahely teremtő hatás a közösségi szinten aktivizálódó gazdasági folyamatok által jön létre. Így van ez még akkor is, ha ezen folyamatok – különösen a kezdetekben – spontán módon zajlanak. A tudatosság ugyan növelhető a résztvevők képzésével és a helyi szabályozás eszközeivel, mégis sokkal sikeresebbek azok a folyamatok, melyekben a résztvevők motivációját növelik és használják a fenntartható gazdasági folyamatokat ösztönzésére.

A közösségi pénz *gazdaság élénkítő* hatása elsősorban abban mutatkozik meg, hogy az emberek igyekeznek először ezeket kiadni, (még értékvesztés nélkül is) és csak ha már elfogyott a pénzhelyettesítőjük, akkor nyúlnak a nemzeti pénzükhöz. Ebből következik, hogy a közösségi pénzek jóval többször cserélnek gazdát, és ezáltal jóval gyorsabban forognak, mint a nemzeti pénz. A közösségi pénzek megnövekedett körforgási sebességével arányosan növekszik a helyi vásárlóerő és ez közvetlenül vezet a helyi gazdaság fellendüléséhez és megerősödéséhez. Mivel a közösségi pénz, mint helyi pénzhelyettesítő eszköz nem hagyja el a megyét vagy a térséget – hiszen máshol nem

fizetőeszköz – ezért általa nincs pénzkiramlás a kisebb-nagyobb térségből, ami a régióbeli gazdaság erősödéséhez és a térség gazdasági függetlenségének növekedéséhez vezet.

Az eddig tapasztalatok szerint a pénzhelyettesítőknek a nagy gazdasági válságok alatt, illetve után volt reneszánszuk. A válságok alatt ugyanis az áruk és szolgáltatások iránti potenciális kereslet fennáll, sőt többnyire még a kínálat is jelen van, a csere azonban pénz hiányában nem tud létrejönni. Klasszikus gazdasági válságok alatt, mint amilyen éppen most van a világban, és aminél jóval nagyobb fenyeget minket, a pénz mennyisége és forgási sebessége csökken, a bankok óvatossága és tartalékképzése miatt.

A *közösségépítő hatás* abban mutatkozik meg, hogy a közösségi pénz bevezetése és használata közben a közösség tagjai a korábbi helyzettel szemben sokkal gyakrabban kerülnek kapcsolatba egymással, és ez a szorosabb emberi kapcsolat segít felismerni az egymástól való kölcsönös függést és kötődést. Ez a tapasztalatok szerint mindig és mindenhol erősíti a közösségi szellemet, és egy ilyen emberi találkozásokra épülő helyzet automatikusan megalapozza azt is, hogy a közösség tagjai sokkal jobban azonosulnak a közös célokkal. A közösségépítő hatások közé tartozik az is, hogy a helyi polgárokat a szeretet-központú viselkedésre ösztönzi, sőt az embereket fokozatosan leszoktatja a felesleges fogyasztásokról vagy presztízs-vásárlásokról. A közösségi pénz új értékrend születését pártolja, amely egyébként szintén elősegíti az önellátást, az öngondoskodást és a közösségen belüli kölcsönös figyelmet és egymás támogatását.

Annak ellenére, hogy a negatív kamatozású pénzek esetében a pénz felhalmozása rossz ötlet, mégis néhány eddig ismert közösségi pénzben előfordult felhalmozás. Érdekes módon ezt gyakran még sikerként könyvelik el, aminek az oka az, hogy ez a viselkedés azt jelzi, hogy az adott közösségi pénz közelebb áll az "igazi, normális" pénzhez. De valahányszor valaki elkezd felhalmozni, megfosztja a többieket az előnyöktől és hamarosan belátja, hogy ez egy kerülendő viselkedés, ami szintén közösség építő hatású. Az alapvető strukturális változás egy közösségi pénzrendszerben a mai rendszerekkel szemben tehát az emberek megtakarításának és befektetésének (spekulációjának) módjában és a közösségi célokkal való azonosulásában lenne, mivel ez a koncepció jelentős mértékben visszatartaná az embereket attól, hogy a pénzt, mint megtakarítási és spekulációs eszközt használják és segít az egymásrautaltság felismerésében.

Kockázatok, ellenérzések

A szakma a közgazdasági pénzhelyettesítők *kockázataként* értékeli azt, hogy nem megfelelő szervezés és a bizalom hiánya esetén az elfogadói kör szétesik, és a pénzhelyettesítőt nem lehet többé árura vagy szolgáltatása cserélni. Törvényi előírásokkal azonban nem szabályozzák ezeket a kezdeményezéseket, mivel ezek a pénzhelyettesítők általában *önszerveződéssel* jönnek létre, és a tagok szolidaritásán alapulnak. Persze ezek alól is van kivétel, így pl. a jelen anyagban is bemutatott svájci WIR-Bank által működtetett pénzhelyettesítő, amelyet ma hatvan ezren használnak.

A szakma vélekedése szerint a közgazdasági pénzhelyettesítők nem könnyítik, hanem inkább nehezítik a pénzforgalmat, azzal, hogy a hagyományos készpénz és számlapénz mellett használják őket, és ez többletadminisztrációval jár. Ugyancsak ellene szól, hogy a pénzhelyettesítő használata csökkenti a készpénzhasználatot, tehát csökkenti a jegybanki készpénzkibocsátás után járó nyereségét, amit hivatalosan seigniorage-nak neveznek. Mivel ez a jegybanki nyereség a költségvetésbe kerül, ezért a

pénzhelyettesítők használata közvetlenül kihat a költségvetés bevételeire is. A helyi közösségi pénz bevezetése viszont fellendíti a helyi gazdaságot és növeli annak adóbefizetéseit is. Általában az tapasztalható, hogy valóban felelős politikusok és bankárok nem gördítenek akadályokat a pénzhelyettesítők használata elé, mert belátják, a közösségi pénz birokosa és elfogadója számára jelentkező előny olyan gazdasági-társadalmi haszon, ami jóval nagyobb, mint az előbb említett esetleges költségvetési hátrány.

A pénzhelyettesítőknak van egy másik és a politika számára minden előnyét elfedő „hátránya” is. Ez abban mutatkozik meg, hogy egy pénzhelyettesítőt használó régió, vagy közösség gazdaságilag független lesz, és ez bizonyos döntéshozatali, vagy politikai függetlenséget is jelent. Erre a jelenségre először 1932-ben figyelt fel a politika az USA-ban. Ekkor egy amerikai professzor, Irving Fisher, aki a Yale Egyetem tanáráként a pénz forgalmi egyenletének megalkotója, a wörgli példa nyomán hasonló rendszerek bevezetését szorgalmazta az USA-ban. Hatására igen gyorsan 400 amerikai város be is vezetett helyi pénzeket, melyek igen sikeresek voltak. Sőt, maga Rooseveltnél is tanácsadói is jónak tartották az ötletet,

Emellett egy mozgalom is indult, mely egy országos szintű kibocsátást szorgalmazott és a politikusok 1933 februárjában helyi pénz törvénytervezeteket terjesztettek be a szenátus és a Képviselő ház elé. Ezalatt Irvin Fisher megkereste Achesont, az akkori pénzügyminisztert, kérve a támogatását az ötlethez, aki kikérte egy harvardi professzor véleményét. A professzor szavai döntően befolyásolták a helyi pénzek sorsát a világban, ugyanis azt mondta: az ötlet működőképes, de nagyon erős decentralizált döntéshozói mechanizmussal járna. Erre már Acheson úgy érezte, hogy erről ki kellene kérni az elnök véleményét is és Rooseveltnél végül megtiltotta mindenféle 'helyi pénz' használatát és helyette meghirdette a gazdaság rendbe tételére hivatott New Deal-t, mely leginkább hatalmas központi irányítású projekteken alapuló terv volt. De a gazdaságot ez nem tudta rendbe tenni, valójában a II. világháború volt az amerikai felemelkedés igazi oka.

Ez a folyamat Európában is lezajlott. Szinte az amerikai eseményekkel egy időben jelent meg Németországban a „wara” nevű helyi pénz és ennek a pénzhelyettesítőnek a kezdeti regionális elterjedése után egész Németországban elterjedt, oly annyira, hogy 1931-ben már 2000 vállalat bocsátott ki hasonló utalványt. De 1931 novemberében, a Német Központi Bank betiltotta, a pénzkibocsátás kizárólagos jogára hivatkozva. Érdekes lenne feltenni a kérdést, hogy mi történt volna, ha a hatalom érdekei miatt nem állítja le a „wara” terjedését és hagyja az embereknek, hogy segítsenek magukon. Soha sem fogjuk biztosan tudni, hogy Hitler hatalomra jut-e és a II. Világháború kitört volna, ha a német népet engedik, hogy megoldja a saját problémáit a gyökerektől elindulva, elérve a teljes foglalkoztatást és az emberi méltóságot saját közösségén belül.

A folyamat pontosan ezzel a forgatókönyvvel megismétlődött Ausztriában is, ahol a Wörgl-i csoda nyomán több mint 200 másik közösség döntött úgy, hogy követik a példát. De a központi bank közbeszólt és leállította a kezdeményezéseket. A fellebbezések sora eljutott egészen a legfelsőbb bíróságig, de ott elutasították azt. Természetesen számos más helyi közösségi pénz modellt bemutathatnánk, mert szinte mindegyiknek a története ma már azt igazolja, hogy a helyi közösségi pénzek bevezetése és virágzása nem ütközik semmilyen jogi, pénzügyi, gazdasági vagy politikai akadályba.

Bernard Lietaer javaslata egy új elszámolási rendszerre - a C3

A következőkben egy olyan javaslatot ismertetünk, melyet Bernard Lietaer, a neves banki szakember vezetésével a holland STRO nevű civil szervezet dolgozott a kis- és középvállalkozásokat világszerte sújtó probléma kezelésére. A modellt azért vettük be a javaslatunkba, mert a javasolt megoldás hatása és működése tulajdonképpen olyan, mint egy helyi pénz. Lehetővé teszi, hogy egy-egy **C3** rendszerben az egymást személyesen is jól ismerő és folyamatos üzleti kapcsolatban lévő kis- és középvállalkozások csoportosuljanak. Ez Magyarországon annál is inkább reális, mert a Nemzeti Bank egy felmérése alapján a magyar kis- és középvállalkozások számláik közel 50 %-át olyan partnerek felé bocsátják ki, akik egy 45-50 km-es köröm belül találhatóak. A maradék számláknak is közel a fele a regionális határokon belüli megrendelők felé kerül kibocsátásra. Így a C3-nak nevezett megoldás Magyarországon teljesen célszerű és időszerű. Időszerű, mert a hazai vállalkozások egyik legnagyobb problémáját, a körbe tartozást és a pénzhiányt hivatott kezelni.

Az üzleti modell lényege, hogy a kis és középvállalkozók többsége számára megoldhatatlan cashflow problémát okoz, hogy a nagy cégekkel 90+ napos fizetési határidővel kényszerülnek szerződni, (ráadásul pénzüket ritkán kapják meg a megállapodott határidőre), miközben a saját beszállítóiknak -30 napos, vagy azonnali határidővel kell fizetni. A **C3**-nak nevezett modell tulajdonképpen egy üzleti klíring hálózat, amelyben a kibocsátott, de még kifizetetlen számlával rendelkező tagok választhatnak, hogy elfogadjak egy olyan klíring egységet, melynek fedezete a követelés, és akkor ezzel az egységgel fizethetnek a saját beszállítóknak is – akik szintén tagjai ennek a rendszernek – vagy némi veszteséggel, fizetési engedményezési hitelt kapnak a rendszertől a nemzeti valutában. Ezt a modellt már több országban, így számos Dél-Amerikai országban sikeresen kipróbálták.

Ezen túlmenően a **C3** elszámolás rendszer szinte mindazokat az előnyöket is biztosítja a közösség számára, melyeket a közösségi pénzek! Ezeket az előző részekben már bemutatattuk. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy működtetése által a kis- és középvállalkozások sokkal könnyebben és olcsóbban jutnak rövidtávú hitelhez, és pénzellátottságuk sokkal kedvezőbb lesz. Így a mai cashflow problémák nem akadályozzák többé a vállalkozásokat kiépített kapacitásainak működtetésében. Ennek hatására javul a gazdaság teljesítménye és csökken a munkanélküliség a **C3** rendszerek körzeteiben.

A C3 tranzakció

Az elszámolási tranzakcióhoz kellenek a cégek, akik egymással kapcsolatban vannak és kell legalább egy biztosító társaság, aki a számlákra biztosítást köt.

A folyamat a következő 6 lépésben történik:

1. A részvevő **A** cégnek van egy 90 napos, vagy azon túli kinnlevősége és fedezetbiztosítási szerződést köt erre a kintlévőség értékére. Ennek a biztosításnak a fedezete többnyire a kibocsátott számla engedményezése, ritkábban a cég vagyona.
2. Az **A** cég egy folyószámlát nyit a rendszerben és a biztosított követelést - költség és kamatmentesen - beváltja klíringegységre, amivel szabadon rendelkezik. Így lehetősége van arra is, hogy a rendszerben szintén részt vevő **B** beszállítójának azonnal és teljes egészében – klíring egységben – kifizesse a tartozásait.
3. A **B** cég, akinek szintén kell egy folyószámla a klíringben történő fizetés befogadására, amint a jóváírás megérkezett két lehetőség között választhat: vagy

nemzeti valutát kér a rendszertől a klíring egység ellenében, ebben az esetben megfizeti a 90 napos hitelre eső kamat és kezelési költségnyadot, vagy továbbadja az egységet a saját beszállítójának, akit nevezünk **C**-nek.

4. A **C** cég szintén nyit egy folyószámlát a klíring befogadására és választhat két lehetőség között...., és így tovább.
5. Bármelyik cég, **A** vagy **B** vagy **C** bármikor, amikor pozitív számlaegyenlege van kamatmentesen használhatja a klíring egységet fizetésre bárkinek, aki a rendszerben tag, függetlenül attól, hogy milyen határidős a számla, amellyel fedezte a folyószámla követelését.
6. A fizetési határidő lejártával a hálózat a megkapja a számla ellenértékét. Abban az esetben, ha a követelés behajthatatlan, akkor az **A** cég fedezetbiztosító társasága fizet. Bárki bármikor kifizetheti korábban is a kintlévőség ellenértékét, de kamatot nem kérhet érte.

A rendszer jellemzői és előnyei:

- A kis- és középvállalkozások a szerződésekben kikötött 90 nap vagy ennél hosszabb fizetési határidők előtt hozzájuthatnak a pénzükhöz, azaz nem kell hitelezniük a nagyoknak.
- Így az alvállalkozóik azonnal hozzájuthatnak a pénzükhöz, függetlenül a fővállalkozói szerződésben szereplő fizetési határidőtől. A kisvállalkozói hálózat likvid pénzellátása rendkívül alacsony költséggel megvalósítható.
- Van hozzá egy kidolgozott és bevált nyitott forráskódú szoftver, amit bárki szabadon használhat a saját **C3** rendszeréhez, ami a kisvállalkozások számára is könnyen megfizethető és elérhető pénzügyi adminisztrációt tesz elérhetővé..
- Maga a rendszer teljesen legális, más országokban nem kell hozzá semmiféle állami engedély.
- Biztonságos, mert csak 100%-ban biztosított és számítógépesen kezelt számlákat engednek be a rendszerbe.
- Az államnak többszörösen is jó ez a rendszer, egyrészt mert rendkívül olcsó eszközökkel tudja a körbe-tartozásból fakadó adófizetési problémákat kezelni, ha elfogadja a klíring egységet adófizetésre is, másrészt pedig azért, mert a rendszer működése által jelentősen csökken a munkanélküliség, nő a gazdaság teljesítő képessége. Uruguayban pl. az állam is elfogadja **C3** egységet adófizetésre.
- Továbbá mivel a rendszer csak számlás, azaz a számítógépes rendszerben is nyomon követhető forgalmat kezel, ezzel hatékonyan küzd a fekete és szürke gazdaság ellen, ami az állami érdekekkel messzemenőkéig azonosul.
- Mindenkinek azonos biztosítási feltételeket kell elfogadni, és kompatibilis informatikai eszközöket kell használni, melynek eredményeképp a helyi gazdaság tud erősödni, kizárva a távolabbi beszállítók konkurenciáját, akik nem részei a helyi rendszernek.
- Ma a bankok csak nagy cégek finanszírozására hajlandók és a kis- és középvállalkozásokat nem éri meg számukra kezelni. A **C3** rendszer ezt a nagy cégnek nyújtott hitelt továbbítja a kis- és középvállalkozások felé.
- További lehetőség a rendszerben, hogy az egész **C3** hálózat együtt lép fel szerződéses partnerként a bankkal kapcsolatban, így a bank nem egyenként tárgyal a kisvállalkozókkal. Ez a bank számára is érdekessé teszi az ügyletet és a siker esélye növekszik.
- A biztosítási feltételek is sokkal egyszerűbben kezelhetők, mintha minden kisvállalkozás hitelkérelmét egyedileg kellene vizsgálnia a banknak. A kockázatok az egész rendszerre eloszlanak, az egész rendszer stabilitása jelentősen növekszik.

Befejezés és javaslat

Írásunkkal azt igyekeztünk bebizonyítani, hogy egy adott térségben érdemes és célszerű bevezetni a helyi közösségi pénzt, amely tulajdonságaiban más, mint egy globális és/vagy nemzeti pénz, sőt eltér az általánosságban ismert helyi piaci pénztől is, amely elsősorban nem a közösségek érdekét szolgálja.

Javaslatunk egyaránt kiterjed a következő fontosabb elemekre: az önkormányzatok hozzanak létre egy közösségi bankot (vagy hitelintézetet), és vezessenek be egy térségi helyi közösségi pénzt, úgy, hogy a közösségi pénzügyintézet révén az önkormányzatok legyenek a pénzkibocsájtók, és a régió településein jöjjön létre a közösségi pénzt használók együttműködő közössége.

Ugyanakkor javasoljuk a Bernard Lietaer féle C3 elszámolási rendszer bevezetésének megfontolását is, hiszen ez azonnal ható és jól látható eredményeket hoz a térség gazdasági élénkülésében és gazdasági fejlődésében.

2011. július

Nemzetközi példák

Napjainkban az 5.000-et is meghaladja a világban azoknak a helyi pénz kezdeményezéseknek a száma, melyek valamilyen pénzhelyettesítő eszközt használnak. Ezek közül néhány jellemző és tanulságos esetet mutatunk be a következőkben, mely segíthet a hatások és a lehetőségek felmérésében.

Németországban 1930-ban egy Hebecker nevű úr, aki egy kis bajor városkában a csóddal küszködő szénbánya tulajdonosa volt, azért, hogy fizetni tudjon a munkásainak, szénrel fizetett Reichsmark helyett. Elismervényt bocsátott ki - amit wara-nak hívtak - amely szénre volt váltható. Ennek a hátoldalán kis négyzetek voltak, pecsétek számára és az elismervény csak akkor maradt érvényes, ha az adott hónap pecsétjét időben beütötték. Ezt a negatív kamatot akkor a tárolási költségekkel indokolták. A munkások az élelmiszerért és helyi szolgáltatásokért ezzel a wara-val fizettek. A helyi kereskedőknek nem volt sok választásuk, mint elfogadni a wara-t és meggyőzni az ő szállítóikat is, hogy ők is fogadják el azt. A megoldás igen sikeres volt és lassan kiterjedt szinte egész Németországra, mindaddig, amíg a hatalom közbe nem szólt.

Ausztriában 1932-ben Unterguggenberger úr volt Wörgl városka polgármestere és elhatározta, hogy tesz valamit a korra jellemző 35 %-os munkanélküliség ellen. Meggyőzte a városházát, hogy 14.000 schilling értékben utalványokat bocsássonak ki, amelynek fedezete egy ugyanakkora bankbetét a helyi bankban. Két év múlva Wörgl városa volt az első, amely megvalósította a teljes foglalkoztatottságot, és a kísérlet első éve alatt a munkanélküliség a városban 25%-kal csökkent, miközben Ausztriában 14%-kal növekedett. Ennek nyomán általános lett a vízellátás, az egész várost újra aszfaltozták, a legtöbb ház felújítva, átfestve, az adókat határidő előtt befizettek, a város körüli erdőket újraültették.

Fontos, hogy a fenti eredmények nem abból származtak, hogy a város különböző projekteket indított be, hanem abból, hogy a szereplők azon igyekeztek, hogy a pénzt továbbadják, ne pedig halmozzák. A Wörgl-i pénz forgási sebessége átlagosan a 14-szerese volt az akkori nemzeti valutának, a Schillingnek. Más szóval ugyanaz a pénzösszeg 14-szer annyi munkát teremtett, aminek meg is volt a hatása. A sikeres modellt persze mások is be kívánták vezetni, de a hatalom végül is közbeszólt és megakadályozta azt.

Brazíliában Curitiba városában 1973-ban Jaime Lerner lett a polgármester, és azonnal a szemétyűjtés súlyos problémájával kellett szembenéznie. Az 500.000 ember nagyobb része nyomor negyedekben élt, amely annyira túlszűfolt volt, hogy a szemetes autó nem tudott bejutni. Az összegyűlt szemét vonzotta az egereket, patkányokat, amely aztán magával hozta riasztó mértékben a betegségeket. A megszokott módszer az lett volna, hogy egy jóléti programot indítanak, amely megoldja a problémákat. De Lerner mást tett, mivel kevés gazdag ember volt Curitiban, és a szükséges pénzeszközök sem álltak rendelkezésre.

Kitalálta, hogy tömegközlekedésre jogosító jegyet ad az embereknek a szétválogatott, és a falvak körül levő konténerekhez elszállított szeméért és a szerves hulladékért, melyet a gazdák használtak trágyázáshoz, élelmiszerre beváltható utalványokat ad. A program igen látványos eredményeket ért el, a falvakat gyerekek tisztították meg, akik hamar megtanulták, hogyan kell szétválogatni a szemetet. Az emberek ki tudtak menni a falvakból a tömegközlekedéssel a központba, ahol munkát tudtak találni. A megnövekedett üzemanyag fogyasztás fedezhető volt a szétválogatott szemét újrahasznosításának bevételeiből, melyért fém, papír és üveg iparban működő vállalatok fizettek. De összességében nem növekedett sokkal az üzemanyag felhasználás, mert a szemét összegyűjtését nem kukásautók végezték, azoknak csak a lakosság által összegyűjtött és szétválogatott szemetet kellett elszállítani. Így a szemétszállításnál

üzemanyag megtakarítás történt. S akkor még nem is említjük az elért előnyöket, melyek a javuló tisztaságból eredő, csökkenő betegség, illetve a hatékonyabb munkaerő piacból ered.

Curitiba ma egy tiszta, jól prosperáló, önellátó, az egyetlen ma ismert brazil város, amely nem kér pénzt az államtól. Elsőrangú tömegközlekedése van, s a polgármester nagy népszerűségnek örvend, nemrég választották újra. S a legfontosabb, hogy erős közösségi szellem és önérzet jelent meg, amelynek azelőtt semmilyen jelét nem láthattuk. Amit minden politikusnak észre kellene vennie: a szociális támogató programjaik helyettesíthetőek találékonysággal és képzelőerővel, ha a vezető megfelelő. S az ilyen politikus sikeres és újra megválasztják.

Kanadában 1983-ban jöttek létre az első LETS (Local Exchange Trading System) rendszerek, amelyek elsősorban az angolszász világban terjedtek el. Az Egyesült Királyságban több mint 450 csoport alakult. A legnagyobb létszámú csoport Ausztráliában, Sidney közelében működik, 1800 tagja van.

A LETS tagjai általában szolgáltatásokat cserélnek egymással: gyermekfelügyelés, takarítás, korrepetálás, kisebb házi javítások. Előfordul, például hogy a rendszerbe egy bevásárló-központ vagy áruházak is bekapcsolódnak és a pénzhelyettesítőket néhány százalékban elfogadják. Ez voltaképpen árengedmény, ami forgalomnövelő, és egyúttal a kereskedők a közösség összetartásához is hozzájárulnak.

A WIR Bank, egy 1934-ben Zürichben Wirtschaftsring – Genossenschaft néven alakult szövetkezet ezen a téren a legjelentősebb kezdeményezés. Tagjai magánszemélyek, kis- és középvállalkozások. Az általa a múlt század elején létrehozott a WIR (CHW) nevet viselő pénzhelyettesítő csak számlapénz formájában létezik és még ma is forgalomban van. A szövetkezet kezdetben két módon bocsátott ki pénzhelyettesítőt: egyrészt a szövetkezet tagjai svájci frankot fizettek be és 5%-kal több pénzhelyettesítőt kaptak, ill. a szövetkezet kamatmentes pénzhelyettesítő hitelt nyújtott. Ez a pénzhelyettesítő-teremtési módszer jelenleg is létezik és iskolapéldája a duális pénzrendszernek, melyben a nemzeti pénz és a helyi pénz szépen megfér egymás mellett. Sőt számos szakértő véleménye szerint ez az egyik „titka” a svájci gazdaság erejének és stabilitásának is.

A pénzhelyettesítővel a szövetkezet tagjai egymásnak fizetnek, és ez által a bank tevékenysége ösztönzőleg hat a svájci kis- és középvállalatok egymás közötti forgalmára. A forgalom nagyobb részét CHF-ben számolják el, csak annyi WIR-t fogadnak el egymástól, amennyit tovább tudnak adni. Ez a módszer biztosítja, hogy a WIR nem inflálódik gyorsabban, mint a CHF. A WIR forgási sebessége jelentősen meghaladja a CHF-ét.

Banki tevékenysége mellett tagjai számára rendszeresen szervez továbbképzéseket, összejöveteleket, melyek ösztönzik a tagok egymás közti üzleti kapcsolatait.